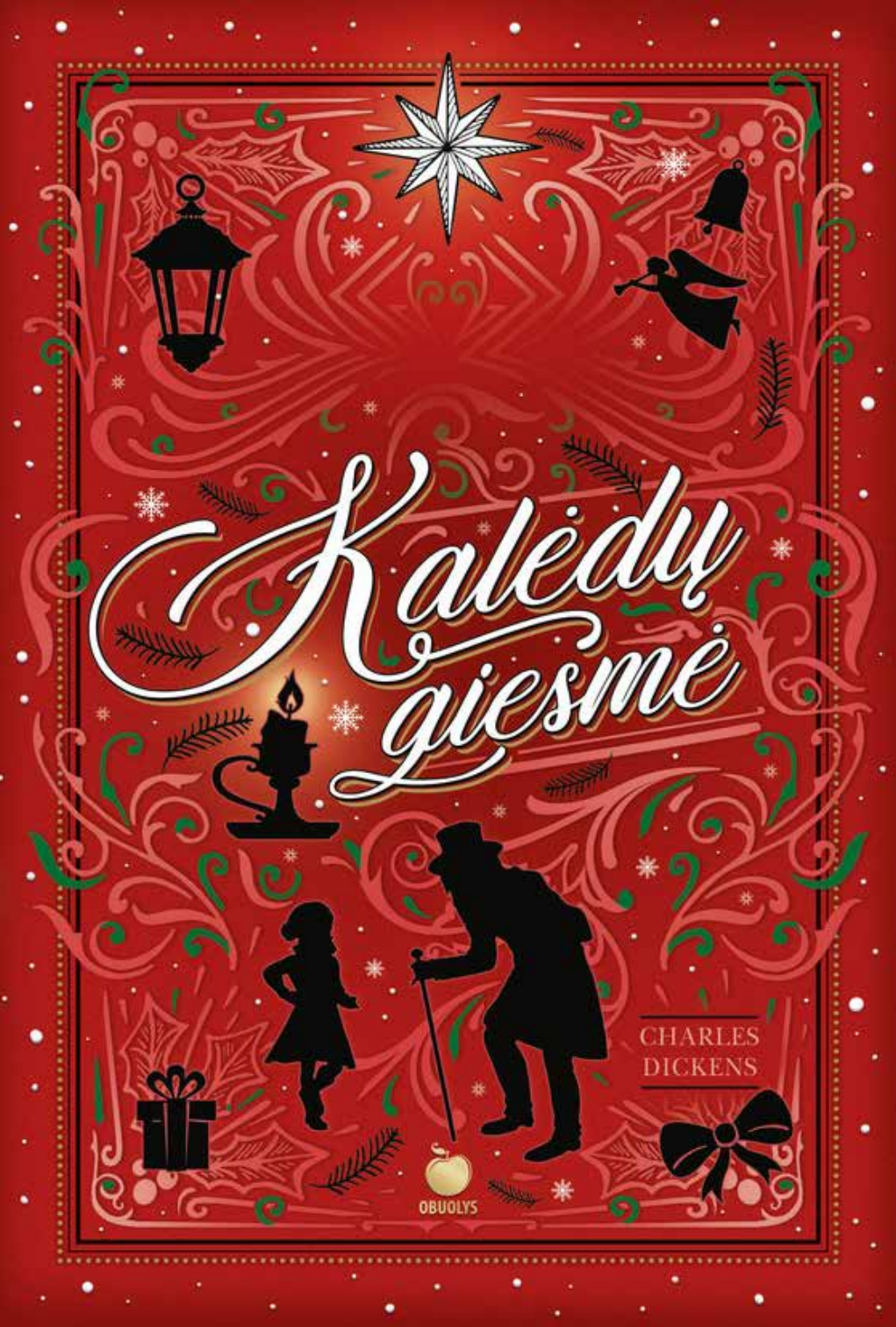

Kaledu giesme

CHARLES
DICKENS

OBULYS

CHARLES DICKENS

Kalėdų giesmės

Iš anglų kalbos vertė
ELENA KUOSAITĖ-JAŠINSKIENĖ

Charles Dickens

George Herbert Watkins graviūra

PRATARMĖ

Šioje knygelėje apie dvasias aš stengiausi pažadinti mintį, kuri nenuteiktų skaitytojų nei prieš save, nei prieš kitus, nei prieš savo laiką ar mane. Noriu, kad ji maloniai būtų sutikta jūsų namuose ir niekas nenorėtų padėti jos į šalį.

Jūsų ištikimas bičiulis ir tarnas,
Ch. D.

1843, gruodis

Radėsiu nuo to, jog Marlis mirė. Tuo abejoti anaip tol nereikia. Liudijimą apie jo laidotuves pasirašė kunigas, zakristijonas, karstadirbys ir vyriausiasis gedėtojas. Pasirašė ir Skrudžas, o jeigu Skrudžas pridėdavo ranką prie kokio nors dokumento, tai biržoje jį labai vertindavo.

Taigi seniokas Marlis buvo negyvas it vinis durų staktoje.

Įsidėmėkit: aš nenoriu pasakyti, kad iš savo patirties žinau, jog vinis, įkalta į durų staktą, yra kažkaip ypatingai negyva. Esu linkęs laikyti į karstą įvartytą vinį esant pačiu negyviausiu daiktu iš visų geležies dirbinių. Bet šiame palyginime glūdi sentėvių išmintis, ir aš nenoriu jos trikdyti savo nepadoriomis šnekomis, nes tai gali įstumti mūsų šalį į pražūtį. To dėlei duokite man valią dar sykį pakartoti: Marlis buvo negyvas it vinis durų staktoje.

Ar Skrudžas žinojo, kad jis mirė? Be abejo, žinojo. Kitaip ir būti negalėjo. Skrudžas ir Marlis buvo dalininkai nuo neatmenamų laikų. Skrudžas buvo vienintelis jo testamentą vykdytojas, vienintelis jo reikalų tvarkytojas, vienintelis jo teisių perėmėjas, vienintelis jo turto paveldėtojas, vienintelis draugas ir vienintelis žmogus, palydėjęs jį į kapus. Ir vis dėlto Skrudžas nebuvo labai sukrėstas šio liūdno įvykio ir netgi tą pačią laidotuvių dieną pasirodė kaip tikras verslo žmogus, pažymėdamas jį ganėtinai sėkmingu sandėriu.

Paminėjęs Marlio laidotuves, aš norom nenorom grįžtu prie to, nuo ko pradėjau. Nebuvo jokios abejonės, jog Marlis mirė. Šitai būtina aiškiai suvokti, kitaip istorijoje, kurią ketinu papasakoti, nebus nieko įstabaus. Juk jeigu mes nebūtume visiškai įsitikinę Hamleto tėvo mirtimi dar prieš prasidedant vaidinimui, tai jo pasivaikščiojimas vėjuotą naktį ant pylimo, supančio jo paties tvirtovę, neatrodytų kažkoks ypatingas, šiaip ar taip, nė kiek ne ypatingesnis nei bet kurio pagyvenusio džentelmeno įgeidis sutemus paslankioti po kokią nors gairingą vietovę, tarkim, šv. Povilo kapines. Ir vien todėl, kad apstulbintų ir taip pakrikusią savo sūnaus sąmonę.

Skrudžas niekada neištrynė senojo Marlio vardo iš-kaboje. Dar ilgus metus virš jo kontoros durų tebeka-bojo užrašas: „Skrudžas ir Marlis“. Firma „Skrudžas ir Marlis“ buvo gerai žinoma. Kartais koks nors verslo nau-jokas Skrudžą vadindavo Skrudžu, o kartais – Marliu. O Skrudžas atsiliepdavo šaukiamas ir vienaip, ir antraip: jam būdavo vis tiek.

Na, bet ir nagas buvo tas Skrudžas! Kaip niekas kitas šis senas gobšas mokėdavo išsunkti, išgręžti, sugriebti, prispausti ir nulupti kitam paskutinį kailį. Kietas ir aš-trus it titnagas, joks skiltuvas negalėdavo jame įskelti nė kibirkštėlės užuojautos; slapus, nešnekus, vienišas tar-tum sraigė savo kiaute. Vidinis šaltis sustingdė seno veido bruožus, sugnybė smailią nosį, suraukšlėjo skruostų odą, sukaustė eigastį; nuo to šalčio paraudo akys, pamėlyna-vo lūpos, balsas pasidarė šaižus ir gergždžiantis. Šerkšnu apsitraukė jo galva, antakiai ir šeriuotas smakras. Nuo jo visą laiką dvelkė pagela. Per pačius vidurvasario karščius jis paversdavo savo kontorą ledaine ir neleisdavo jai nė vienu laipsniu atšilti net per Kalėdas.

Nei karštis, nei šaltis beveik neturėdavo Skrudžui įtakos. Šiluma jo nesusildydavo, žiemos speigas nesusaldydavo. Pats žvarbiausias vėjas nebūdavo už jį žiauresnis, baisiausia

pūga atšiauresnė, liūtis nuožmesnė. Bjauriausias oras jam niekuo nepakenkdavo. Smarkiausias lietus, sniegas, kruša ir šlapdriba galėdavo pasigirti tik vienu pranašumu prieš Skrudžą – jie būdavo dosnūs, o Skrudžas – niekuomet.

Niekas niekada nesustabdydavo jo gatvėje ir maloniai neprakalbindavo: „Kaip gyvuojate, mielas Skrudžai? Kada aplankysite mane?“ Elgetos neišdrįsdavo prašyti jo išmaldos, vaikinai nesiryždavo paklausti, kelinta valanda, joks žmogus per visą gyvenimą Skrudžo nėra paprašęs parodyti jam kelią. Net neregijų vedliai šunys jį pažindavo ir, pamatę ateinantį, tempdavo savo šeimininkus į kokią nors tarpdurį ar kiemą, o paskui vizgindami uodegas tarsi sakydavo: „Jau geriau neturėti nė vienos akies kaip tu, neregij, negu turėti piktą akį.“

Bet Skrudžui buvo nė motais. Priešingai, jam net patiko visa tai. Skintis kelią per minios spūstį, vengiant užuojautos kitiems žmonėms, kaip teigė žinovai, Skrudžui buvo pats didžiausias malonumas.

Ir štai vieną kartą – ir ne bet kada, o per pačias

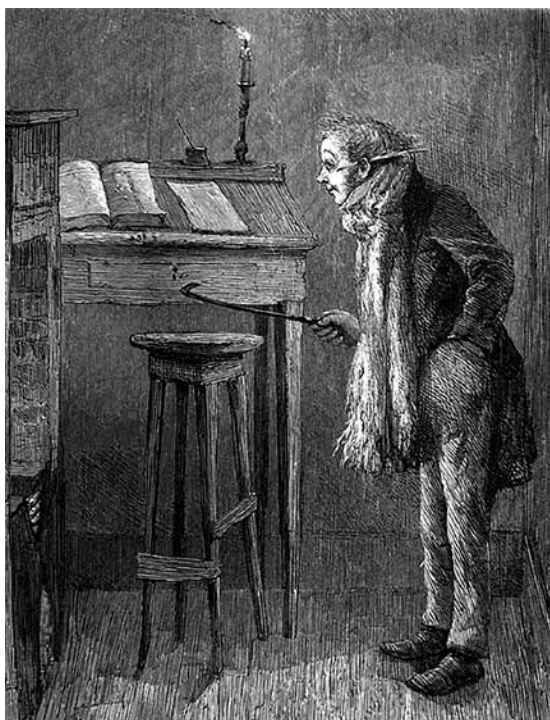
Kūčias – senis Skrudžas
darbavosi savo konto-
roje. Lauke buvo šalta,
niūru, žvarbu, be to,
ūkanota, ir jis girdėjo,
kaip už lango žmonės zuja
ten ir atgal, daužydami
rankas į šonus ir smarkiai
trepsėdami kojomis, kad
nors kiek sušiltų. Bokšto
laikrodis ką tik išmušė
tris, bet jau buvo visiškai
sutemę; tiesą sakant, ir nuo pat

ryto beveik neprašvito, todėl kaimyninių kontorų languose visą laiką mirksėjo žvakės, nelyginant rausvos dėmės ant pilkšvos oro marškos. Migla skverbėsi pro kiekvieną plyšį ir rakto skylutę, o lauke buvo tokia tiršta, jog kitapus siauro kiemelio stovintys namai atrodė it vaiduokliai. Žvelgdamas į žemyn krintančius purvinus rūko debesis, užklojančius visus daiktus, galėjai pamanyti, jog pati gamta kažkur netoliese verda gausybę alaus šventėms.

Skrudžas laikė kontoros duris praviras, kad galėtų prižiūrėti savo raštininką, kuris gretimoje tamsioje kamaraiteje –

ar greičiau podėliuke – perrašinėjo laiškus. Skrudžo židinyje ugnis vos tesikūreno, o raštininko – dar gerokai mažiau, tarsi ten būtų rusenusi vienut vienutėlė anglis. Bet jis negalėjo įmesti jų daugiau, nes dėžė su anglimis stovėjo Skrudžo kambaryje, o kai tik raštininkas pasirodydavo ten su semtuvėliu rankoje, šeimininkas nedelsdamas įspėdavo, jog juodviem gali tekti išsiskirti. Tuomet raštininkas apsigaubdavo savo balta vilnone kaklajuoste ir bandydavo

sušilti prie žvakės, tačiau būdamas ne itin lakios vaizduotės ir čia ne ką telaimėdavo.

– Linksmų Kalėdų, dėde! Duok, Dieve, jums sveikatos! – suskambo džiaugsmingas balsas.

Tai buvo Skrudžo sūnėnas. Jaunuolis įsiveržė taip netikėtai, kad Skrudžas nespėjo nė pamatyti, kaip šis atsidūrė šalimais.

– Tfu! – suburbėjo Skrudžas. – Kvailystė!

Skrudžo sūnėnas smagiai žingsniuodamas per tokį rūką ir šaltį taip įkaito, kad visas tartum degte degė. Skruostai įraudę, net gražu žiūrėti, akys žiburiuoja, iš burnos verčiasi garas.

– Kalėdos – kvailystė? – nustebo Skrudžo sūnėnas. – Dėdule, jūs tikriausiai ne tai norėjote pasakyti?

– Kaip tik tai, – patvirtino Skrudžas. – Linksmų Kalėdų! Kokią teisę tu turi linksmintis? Dėl ko turėtum linksmintis? Juk esi ganėtinai skurdžius.

– Še, kad nori! – džiugiai atšovė sūnėnas. – Tai kokią teisę jūs turit būti toks paniuręs? Dėl ko jūs toks gaižus? Juk esate ganėtinai turтуolis.

Skrudžas taip staigiai nesumesdamas, ką į tai atsakyti, tik vėl pakartojo savo „Tfu“ ir dar pridūrė „Kvailystė!“

– Nepykit, dėdule, – ramino jį sūnėnas.

– Kaip aš nepyksiu, – niršo dėdė, – jei reikia gyventi tarp tokių mulkių kaip tu. Linksmų Kalėdų! Tegu prasmenga skradžiai tos linksmos Kalėdos! Kas yra Kalėdos tokiems kaip tu? Ogi metas apmokėti sąskaitas neturint nė skatiko kišenėje. Laikas, kai pasijunti metais senesnis ir nė menką nieką nepraturtėjęs. Laikas suvesti metinį balansą, o čia paaiškėja, jog per ištisus dvylika mėnesių negavai jokio pelno, vien tik nuostolius. Jei būtų mano valia, – nepatenkintas varė toliau Skrudžas, – aš tokius avigalvius, kurie, kur buvę, kur nebuvę, šūkaloja: „Linksmų Kalėdų! Linksmų Kalėdų!“, išvirčiau kartu su šventiniu pudingu ir palaidočiau įsmeigęs į pačią širdį dyglialapį bugienį. Tikrai taip padaryčiau.

– Dėdule! – maldavo sūnėnas.

– Sūnėne! – atkirto dėdė. – Švęsk savo Kalėdas, kaip išmanai, o man leisk jas švęsti taip, kaip aš noriu.

– Švęsti! – sušuko Skrudžo sūnėnas. – Bet jūs visiškai jų nešvenčiate.

– Tai leisk man apie jas ir negalvoti, – nenusileido Skrudžas. – Kokia tau iš jų nauda? Ar jos kada nors davė tau naudos?

– Yra daug gerų dalykų pasaulyje, iš kurių neturėdavau jokios naudos, – atsakė sūnėnas. – Na, kad ir Kalėdos. Bet, šiaip ar taip, aš ne tik jaučiu Kalėdoms didžiulę pagarbą dėl jų kilnaus vardo ir kilmės, bet ir visada laikiu jų kaip gražiausios šventės – malonių, atlaidumo ir gailestingumo šventės. Man regis, jog tai vienintelė diena visų metų kalendoriuje, kai žmonės, tarsi tylomis susitarę, plačiai atveria savo užsisklendusias širdis ir pamato, jog jų artimieji – netgi vargšai ir bedaliai – yra tokie pat mirtingieji ir kartu su jais dūlina tuo pačiu keliu į kapą, o ne kažkokios kitos padermės būtybės, kurioms lemta eiti kitu keliu. Ir todėl, dėdule, nors Kalėdos man niekada neįmetė į kišenę nei gabaliuko aukso, nei sidabro, tikiu, kad jos *padarė* ir dar *padarys* man daug gero, todėl telaimina jas Dievas.

Raštininkas savo podėliuke nejučiomis suplojo rankomis, bet tučtuojau suvokęs, koks nepadorus jo poelgis, puolė žarstekliu maišyti anglis ir galutinai užgesino paskutinę menkutę kibirkstėlę.

– Jeigu išgirsiu dar nors vieną garsą, – sušuko Skrudžas, – tai savo Kalėdas atšvęsite kitoje vietoje! O jūs, sere, esate puikus oratorius, – pridūrė jis, kreipdamasis į sūnėną. – Stebiuosi, kodėl nesėdite parlamente.

– Nepykit, dėde! Apsilankykite rytoj pas mus ir kartu papietausime.

Skrudžas pareiškė, jog jis verčiau apsilankysias pas... Taip ir pasakė. Išklejo viską ligi galo ir dar pridūrė keletą nešvankybų.

– Bet kodėl?! – sutriko Skrudžo sūnėnas. – Kodėl?

– O kodėl tu vedei? – paklausė Skrudžas.

– Nes įsimylėjau.

– Įsimylėjai? – suurzgė Skrudžas, tarsi išgirdęs dar vieną kvailystę, juokingesnę net už „linksmąsias Kalėdas“. – Taigi viso labo!

– Na, bet, dėdule, jūs ir prieš tai nesiteikdavote manęs aplankyti, tai kodėl dabar viską verčiate ant mano vedybų?

– Viso labo! – pakartojo Skrudžas.

– Aš nieko jūsų neprašau, man nieko iš jūsų nereikia. Kodėl mes negalim būti draugai?

– Viso labo! – vėl pasakė Skrudžas.

– Man labai gaila, kad jūs toks užsispyręs. Juk aš niekada nesiginčydavau su jumis, tad kodėl ant manęs pykstate? Norėjau susitaikyti nors per Kalėdas. Na, ką gi, aš ir toliau liksiu smagiai kalėdiškai nusiteikęs. Taigi linksmų Kalėdų!

– Viso labo! – atrėžė Skrudžas.

– Ir laimingų Naujųjų metų!

– Viso labo! – tepasakė Skrudžas.

Ir vis dėlto sūnėnas išėjo neprataręs nė vieno pikto žodžio. Tarpdury dar stabtelėjo ir palinkėjo linksimų švenčių raštininkui, kuris, nors ir sustiręs nuo šalčio, buvo šiltesnis už Skrudžą ir širdingai padėkojo.

– Va, kur dar vienas skystaprotytis, – išgirdęs raštininko atsakymą burbtelėjo Skrudžas. – Mano raštininkas, kurs gauna tik penkiolika šilingų per savaitę ir kuriam ant sprando sėdi žmona ir vaikai, ir tas postringauja apie linksmas Kalėdas! Nors imk ir kraustykis į bedlamą*.

O tas skystaprotytis, išleisdamas Skrudžo sūnėną, vidun įleido naujus lankytojus. Du orūs malonios išvaizdos džen-telmenai, nusikeldami skrybėles, pasisveikino su Skrudžu. Rankose jie laikė kažkokius aplankus ir popierius.

– Skrudžas ir Marlis, jei neklystu? – paklausė vienas iš jų, pažvelgęs į savąjį sąrašą. – Ar aš turiu garbės kalbėtis su ponu Skrudžu, ar su ponu Marliu?

– Pono Marlio nebėra gyvo jau septyneri metai, – atsakė Skrudžas. – Jis mirė kaip tik per Kūčias prieš septynerius metus.

* Bedlamas – pamišėlių namai Londone. (*Čia ir toliau – vert. past.*).

– Mes neabejojame, kad jo dosnumas ne mažiau būdingas ir likusiam gyvam jo dalininkui, – pareiškė džentelmenas, pateikdamas savo dokumentus.

Ir jis neapsiriko: abu dalininkai buvo vieno galo. Išgirdęs tą nelemtą žodį „dosnumas“, Skrudžas susiraukė, papurtė galvą ir grąžino dokumentus atgal.

– Per tokias gražias metines šventes, pone Skrudžai, – tęsė džentelmenas, paimdamas plunksną, – labiau nei kada nors tinka nors mažumėlę pasirūpinti vargšais ir bedaliais, kuriems šiuo metu itin sunku. Tūkstančiai beturčių stokoja net būtiniausių reikmių. Šimtai tūkstančių neturi nė menkiausių patogumų, sere.

– Nejau nebėra kalėjimų? – paklausė Skrudžas.

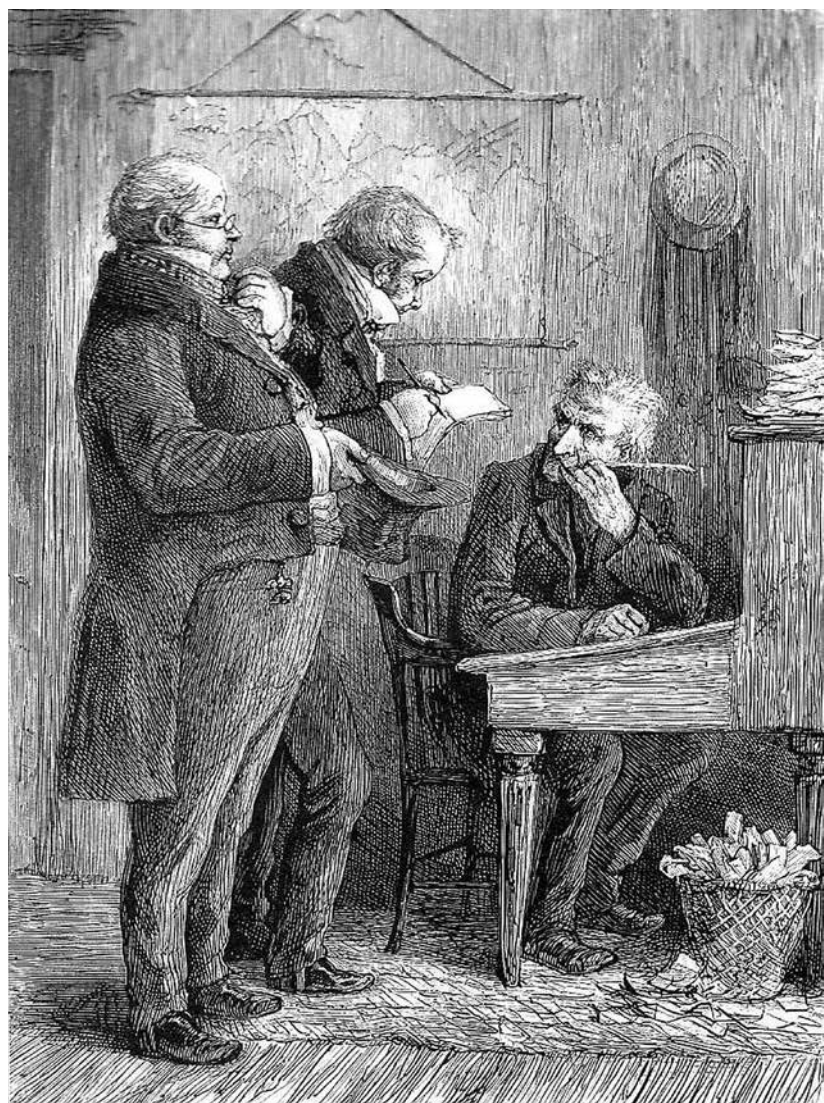
– Kalėjimų yra daugiau negu reikia, – atsakė džentelmenas, padėdamas plunksną.

– O darbo namai? – neatlyžo Skrudžas. – Ar jie tebeveikia?

– Deja, tebeveikia, – atsakė džentelmenas. – O kaip norėčiau, kad jų nebebūtų.

– Vadinas, ir priverstiniai darbai tebegyvuoja, ir socialinio aprūpinimo įstatymas tebegalioja?

– Ir vienas, ir kitas – visu pajėgumu, sere.

– Aha! O aš jau ėmiau būgštauti, jog kažkas sustabdė jų normalią veiklą, – postringavo Skrudžas. – Malonu tai girdėti.

– Įsitikinę, jog visos šios institucijos neįstengia pamaitinti nei varguolių kūno, nei sielos, – aiškino džentelmenas, – mes ryžomės surinkti aukų ir už jas nupirkti neturtėliams maisto, gėralo ir šiltų drabužių. Juk per tokias šventes skurdas teikia daugiausia skausmo, o prabanga – džiaugsmo. Ką mums įrašyti jūsų vardu?

– Nieko! – atkirto Skrudžas.

– Jūs norite likti nežinomas?

– Aš noriu, kad paliktumėte mane ramybėje, – atsakė Skrudžas. – Kadangi jūs klausiate, ko aš noriu – štai mano atsakymas. Pats nesilinksminu per Kalėdas ir neturiu iš ko linksminti dykaduonių. Aš palaikau minėtas įstaigas ir to man gana. O neturtėliai tegul kreipiasi tenai.

– Vieni negali ten kreiptis, o kiti – verčiau sutiktų mirti.

– Jei jie verčiau sutiktų mirti, – nenusileido Skrudžas, – tegul ir miršta, dėl to tik sumažės gyventojų perteklius. Be to, man tai visai nerūpi.

– Bet turėtų rūpėti, – mygo svečias.

ISIGYKITE KNYGA DABAR

obuolys.lt